משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר קדשים

רמב"ם הקדמה לסדר קודשים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם הקדמה לסדר קודשים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-הקדמה-לסדר-קודשים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

הקדמה למעתיק פירוש רבינו משה בר מיימון ז"ל על סדר קדשים

[הוגה ונתקן ע"פ הנדפס בפעם הראשונה בנאפולי בשנת רנ"ב]

אשרי אנוש יחקר זאת ובן אדם יחזיק בדרכי צורו. ישכיל וידע מעשיו מה נפלאים בעולם לשבח יוצרו. מתוכם יכיר מלכותו ותהלתו ויקר תפארת גדולתו. ובסוף המעשה יראה מה שעלה לפניו בתחילת המחשבה. ודגלו עלי אהבה. ביום ברוא ה' אלהים את האדם על הארץ ולעבדה ולשמרה ולהעמידה על עמדה. על התורה ועל העבודה. ונכללו בו ענייני מעשה עליונים ותחתונים. מלאכים גלגלים ואופנים. בראו עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמה. הכין אותה וסעדה. לקבל כל מדה קטנה בניקודה. וחוטים נמשכים ממנה לארך ושלשה קני מנורה מצדה. שנים מהם לקיום הגוף והמין זה את זה עובד. ואחריתם עדי אובד. הם הם הנראים מפעלים ראשונה. והגבוה עולה באחרונה. משיח אלמים ומפענח צפנת טוחי. גר ותושב וחי. ילד מסכן וחכם בתחלתו נולד רש. וממגוריו גורש. גם ענינו הנה נדרש. שהוא עומד בכח להסתכל בסולם מוצב ארצה ומעלותיו וענייניו וכל טוב אדוניו. חכמת המחקר יזמו לדמותו לאחד מן המורגשים. לקבוע אותו בלב האנשים. ולא מצאו לו כן זולתי בתחלת בריאת האדם כלוח לבן ועומד לקבל כל מכתב ורושם צבע ועין כל מחמדי עין הוא מה שאמרו רז"ל (אבות פ"ד) הלומד תורה לילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש והלומד תורה לזקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק. ואפשר שלזו רמזו כשאמרו (שקלים דף יד) אש שחורה ע"ג אש לבנה לפי שבכח זה שיש באדם יכולת להשיג מאליו עקרי התורה כמו שנאמר (דברים ד׳:ל״ה) אתה הראת לדעת וראיה על זה שאדם למד מה שלמדין ואין הלמוד אלא הוצאת הכח שיש בלמוד אל הפועל ולפיכך למדין בני אדם שיש בהן כח זה ואין למדין שאר בעלי חיים שאין בהם כח זה וכשיצא כח זה אל הפועל יהיה שכל משכיל מושכל. אשר לא ידל ולא ימל אין חקר לתבונתו. הוא הנשאר מן האדם אחרי מותו מובדל מכחות הגוף מופרש ממדות (הטנוף) [הנגוף]. וראיה על זה גם כן שאפילו בהיותו עצור בגוף יהיו מבחר מפעלותיו בלתי כלים ואין מכלים. כי הנביאים ע"ה אינם מתנבאים אלא אחר שיפרשו מדרכי הגוף ומזככים מחשבותם. כמו שאמרו רז"ל (שבת דף ל׃) אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות וכו' וכל אלו דרכי הגוף הם בלי ספק כי בשעת הנבואה יבטלו כל הרגשותיהם ואז משיגים בשכלם בלבד ומבינים מה שיאמר להם הוא מה שנאמר (בראשית ט״ו׃י״ב) ותרדמה נפלה על אברם. אחר כן כתיב ויאמר לאברם. ויחזקאל אמר (יחזקאל ל״ז׃א׳) היתה עליו יד ה'. ודניאל אמר (דניאל ז׳:ט״ו) אתכרית רוחי אנא דניאל וגו'. וזו היא נשמתן של צדיקים שתחלתה וסופה עם קדישי עליון מדורה ולפיכך דימו את הצורה ליוצרה. וקראו ליציאת הנשמה הזאת מגוף האדם לידה שניה כשהיא סלת נקיה. והוא שאמר דוד ע"ה (תהילים קל״א׃ב׳) כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי והנפש הזאת תשוב לקדמותה. דרך הנחתה. אל האלהים אשר נתנה. והוציאה ממעונה. ונהנית מזיו השכינה. ולעולם יושבת עדינה. בורכת ומתברכת באהבה רבה. וזהו חיי העולם הבא. ועליו אמרו ז"ל העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ואין למעלה לא עמידה ולא ישיבה ולא עורף ולא עפוי אלא נפשותיהן של צדיקים יושבות ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה׃

וכשתעיין בכל מלה ומלה מן המאמר הזה תמצא שיש להענין בפני עצמו ויעלה בידך שהנשמות האלו קיימים לעולם במעלה הנזכרת ושאין בעולם הבא שנוי אלא במעלה בלבד כי לפי זכות כל אחד ואחד מהנשמות תשתנה מעלתה וקורבתה לבורא יתברך זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם שתורתם אומנתם כוללת כל חכמה משיבת נפש נאמנה תמימה כמו שארז"ל (אבות פ"ה) הפך בה והפך בה סמא דכולא בה:

ומאהבת השם את ישראל מכל עובדי כוכבים ומשמרו את השבועה שנשבע לאבותינו הנחילנו התורה שבזכותה אנו נוחלים חיי העולם הבא ועולים אל המעלה הנזכרת כמ"ש חלק (דף צ.) כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וזה היה חסד מאת הש"י שרצה לעשות עמנו להמציאנו לתועלתנו ולזכותנו כמו שנאמר (דברים ו׳:כ״ד) לטוב לנו כל הימים לחיותנו ואין חיים אלא חיי העולם הבא והואיל ואין אדם זוכה למעלת הטובה והגדולה הזאת אלא על ידי תורה הרי כל אדם חייב לשקוד כל ימיו על תלמוד תורה ולהמית עצמו עליה ולא יפסיק אלא לדברים הכרחיים שאי אפשר לקיום הגוף זולתם ולטהר ולקדש עצמו מתאוות העולם השפל ואפל הזה ולהעלות ממעמקים ומחשבים. זולת לעבוד לפני ה' ולשרתו ולברך בשמו. והשם יברך בשלום את עמו. ולפי שידעו הטעם הזה חכמינו ז"ל שהם חכמים על האמת חסו על כבוד הרב יותר מכבוד האב ואמרו ב"מ (דף לג.) זה מביאו לחיי העולם הזה וזה מביאו לחיי העולם הבא ואינו זוכה לחיי העולם הבא אלא הזוכה לתלמוד תורה כמו שאמרו (אבות פ"ב) קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא ומפני שזו היתה הכוונה ביצירת האדם אמרו (שם) אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת להודיעך שזה הוא תכלית האדם וגדולה מעלת המלמד ממעלת הלומד כמו שאמרו ב"ב (דף ט.) גדול המעשה יותר מן העושה. ואין זוכה ללמד אלא זכאי כמו שאמרו (שם דף קיט:) מגלגלין זכות על ידי זכאי:

כהיום הזה שזכו וזיכו הקהלה הקדושה. אבן הראשה. קהלות הקדש רומי יצ"ו. ויהיה בעזרה ויתיר מאסרינו ומאסרם מעדת כבוד מעלתם הציצו. ורבים מישני אדמת עפר הקיצו. אשר שלחו שלוחם וכתבו בנועם אמריהם וגדולי הדור באו אחריהם למלאות דבריהם לדרוש מעל ספרי פירושו **הרב הגדול מאורנו ומורינו הרב רבי משה בר מיימון ז"ל** שפירש המשניות בלשון ערב. לפי שאין בקיאין בלשון הזה היום אלא מעט מהרבה ואפי' בספרד כ"ש בארצות ההם. ולא נמצאו כל העתקות בלשון הקדש מפני שתוך הזמן שעבר לא היו חוששים להעתיקם כי רגילים היו ברוב המקומות בלשון ערב והיא הנותנת לרב הנזכר לחברם בלשון ערב כי יכול היה הרב לפרש בלשון הקדש וכן עשו רבנים וגאונים אחרים שהיו לפניו שפירשו תורה כתובים נביאים והרבה מן גמרא ועשו שאלות ותשובות הכל בלשון ערב מן הטעם שאמרתי וע"פ שלוחם וכתבם אמרו שבאו לידם קצת מן הפירושים הנזכרים בלשון הקורש וראו אותו חדש. קדוש ומקודש. כי לא נמצא בידם קודם לכן מאומה מכל הפירושין הללו. וישאלו באלהים מכל קהל וקהל למסור הפירושים הנזכרים ביד שלוחם אם כבר העתיקו ואם לאו להעיר את רוח היודעים להעתיק וסוד הרב להמתיק: ובהגיע שלוחם במדינת סרקוסט"ה זו דעל

נהר אבר"ה מותבה בשנת נ"ז לפרט בחדש כסלו עמדו לפני ראשי הקהל יצ"ו לעשות שליחותם בחזקתם ונשמע פתגם הקהל הקדוש שברומי לפניהם והסכימו ביניהם שלא לשנות אחר דבריהם והבאים אתריהם ולקיים היוצא מפיהם ככל אשר שאלו עיניהם ועמדו האגשים מביניהם התנדבו מאליהם לעשות מעשיהם:

ואני נתנאל הרופא בן ר' יוסי בן אלמלי הדל באלפי פציתי פי להעתיק סדר אחד מאלו הפירושים. ועלה בגורלי סדר קדשים שמחתי עליו כמוצא שלל רב אע"פ שנתקשה לי העתקת דברי הרב אמרתי זכות אבותי סייעתני וצדקתם העלתני אל מלאכת העתקת סדר זה לפי שמצאתי רז"ל אמרו מנחות (דף קי.) כל העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה בית המקדש בימיהם:

וכל יודע עד ודיין שהמעתיק מלשון אל לשון לא ימלט משגיאות מכמה טעמים. הא' שצריך להקדים המאוחר ולאחר המוקדם כדי שיובן הענין בלשון המועתק. שאם נעתיק מלה במלה בלי איחור והקדמה ישתבש הענין לפי שאין כל הלשונות שוות להקדים ולאחר מלות ידועות. עוד שלשון הקודש בעונותינו היום קצר בפינו ואין אנו רגילין לספר בו ספורים כ"ש להעתיק אליו ספרים: עוד שיש בלשון ערב מלות ושמות שאם יעתיק אותו המעתיק לבדם לא יובן מהם הענין שנתכוין לו המחבר. ולפיכך צריך המעתיק להוסיף ביאור ויש בלשון ערב שמות שלא נמצאת להם העתקה עד עתה. עוד יש בלשון ערב מלה אחת מורה פעם על ענין אחד ופעם על ענין שני הכל לפי מקומו ועניינים אחרים יאריך ספורם עכשיו שמביאין לידי שבוש. כ"ש שהנמצא בידינו מספרי הפירושים האלו אינן מוגהין ויש בהן תוספת וגרעון ושבוש בעניינים. ומי יוכל לתרץ קושיא או לתקן ענין בסדר זה שאין בקיאין בו אלא גדולי ישראל. ואני לא למדתי בעונותי גמרא אלא מעט מהרבה. רק גדלתי במלאכת הרפואה ועמדתי על מקצת ספרי חכמות. וראוי הייתי לימנוע עצמי ולהרחיק (מרחקים) [מדברים] אלו ולמשוך ידי ממלאכה שאינה ראויה לי אבל נשענתי אמרי ע"י סייעתא דשמיא לשני דברים:

האחד שהיא מלאכה לשם שמים וצור יצוק עמדי וחבירי יקיימוה בידי:

והב' על מה שנאמר עת לעשות לה'. מפני שלשון הערב הולך ומתמעט ואפשר שיאבדו הפירושים האלו באבדן הלשון מתוך הקהל כמו שאבדו עד היום הזה מתוך חכמים שלא ידעו לשון ערב. כי כל דבר שאין אדם נהנה ממנו הרי הוא בחזקת אבוד אצלו: לפיכך אפיל אני תחנתי לפני כל הקורא בהעתקתי זו לדון אותי לכף זכות במה שנכנסתי לפני ולפנים עם הנגשים אלה. וכשימצא בו טעות יתלה בשינוי הלשון או בשבוש הספרים שבידינו או שום דבר מכל מה שזכרתי למעלה. אולי יוכל הועיל אולי יציל. ואם לא ימצא דרך להצילני. ומים הטעות להעלני. יתקן המעות אחר שיתבאר אצלו שהוא מתקן והאלהים ישלם לו גמול טוב במעשה ידיו. כרוב רחמיו וחסדיו:

והנני מתחיל להסדיר העתקתי. ולעבוד את עבודתי. בעזרת צור אמונתי. אשר בידו רוחי ונשמתי. והשם יתברך יצילני מפחד שגיאות פחדתי. וידריכני בנתיב מצותיו כי בו חפצתי:

הקדמה להרמב"ם לסדר קדשים

ראיתי לדבר דבר בחלקי הקרבנות. ואכלול מיניהם קודם שאתחיל לפרש הסדר הזה. ואשר הביאני לכך עם היות חלוקיהן דבר מבואר וכולן מפסוקי התורה ואי אפשר לחדש בהן ולא לדקדק היות הענין זה ר"ל ענין הקרבנות כבר אבד בעונותינו הרבים ואין משגיחין בו אלא מעט מבני אדם ואין זכרו מורגל אצל שום אדם ואפילו נשא ונתן בו לפי שאין שם מעשה לקיים ההרגל ואין שואל ואין דורש ואין מבקש על שום דבר מהן כל עיקר עד שנשתוו בו החכם הגדול עם הסכל מן ההמון. ורוב התלמידים אינן יודעים מן הקרבנות אפילו מה שנאמר בהם פסוקים רבים.

והקרבנות שמביאין מבעלי חיים מקריבין אותן מה' מיני בעלי חיים בלבד. והן הצאן והבקר והעזים וקטני בני יונה וגדולי התורים:

ומיני הקרבנות הן ארבע. החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים ואין בתורתנו קרבן בשום פנים לא קרבן יחיד ולא קרבן צבור זולתי אחד מאלה הד' מינין או כולן:

והעולה היא נשרפת כולה בין שהיא קרבן יחיד או קרבן צבור ואינה באה אלא מזכרי הצאן או הבקר או העזים ותהיה מן בני היונה והתורים ואין בשניהן הפרש בין זכר לנקבה:

והחטאת שני חלקים הא' שמקריבים ממנו האימורים ויאכלו זכרי כהונה הנותר בעזרה. והשני שורפין הנותר ממנו כמו שיתבאר ותהיה מן הזכרים ומן הנקבות ומה' המינים של בעלי חיים ג"כ:

והאשם מקריבים ממנו האימורים ויאכלו זכרי כהונה הנותר בעזרה ולא יהיה כ"א מזכרי הכבשים בלבד פעמים מן הגדולים ופעמים מן הקטנים. ועוד נבאר זה ואין בקרבנות צבור אשם ואינו אלא קרבן יחיד לעולם:

והשלמים מקריבין מהן האימורין בלבד. ואם הן קרבן יחיד נוטלים מהן הכהנים חזה ושוק ויאכלו בעליהן הנותר בכל ירושלים ר"ל בעליהן שהן מותרים לאכול לכל ישראל אנשים ונשים. ואם הם קרבן צבור יאכלו הכהנים הנותר בעזרה. וזכרי כהונה בלבד. ואינן באין מן העוף כל עיקר. ר"ל מן התורים ומן בני יונה. אבל מקריבין שלמים מכל ג' מיני הבהמה. בין מן הגדולים בין מן הקטנים בין מן הזכרים ומן הנקבות. וכן כל קרבנות צבור אינם באין אלא משלשה המינים לא מן התורים ולא מן בני היונה:

והאימורים אשר זכרנו תחלה הוא שם נופל על הדברים ששורפין ע"ג המזבח מן החטאת והאשם והשלמים. ואלו הדברים הם מה שאני אומר. אם יהיה המין שמקריבין ממנו השלמים מן הבקר. שורפין מן הקרבן כל החלב אשר על הקרב מבפנים ואת שתי הכליות

עם חלביהן ויותרת הכבד והוא הקצה התחתון היוצא ממנו. כמו הבהן מן היד. ואלו הדברים בעצמן הן ששורפין מהשלמים אם יהיו מן העזים אבל אם יהיו מן הצאן שורפין יותר על אלו הדברים האליה כולה עם החליות הסמוכות לה. והן החליות אשר בין הירכים שקורין אותם הטבחים שררתא:

והדברים ששורפים מן השלמים כפי המין שהם ממנו כמו שביארנו. הן בעצמם ששורפין מן החטאת והאשם לא פחות ולא יותר. וכל אלו נקראים אימורים ר"ל הדברים שצוה לשרוף אותן:

והנני אומר הקדמה ואחר כך אתחיל לדבר בחילוק הקרבנות כשב או כבש או כבשים או כשבים הוא בן שנה מן הצאן. ושם שה נופל על מין הצאן ומין העזים. וכשהוא אומר שה בן שנה משמעותו קטני הצאן וקטני העזים. ובכ"מ שהוא אומר איל או אילים הוא בן שתי שנים מזכרי הצאן ובכל מקום שהוא אומר פר או פרים הוא בן ג' שנים מן הבקר וכשהוא אומר עגל הוא בן שנה. ושעיר עזים נקרא אחר שנה ועוד יתברר כל זה במסכת פרה (פ"א) מסדר טהרות: ועוד אני אומר אחר זה שהקרבנות מתחלקין מצד אחד אל ד' מינים קרבן צבור או קרבן יחיד. וקרבן צבור דומה לקרבן יחיד. וקרבן יחיד דומה לקרבן צבור: אמנם המין הראשון והוא קרבן צבור הן הקרבנות שמקריבין בכל יום וכל שבת וכל ר"ח ובחגים עליהם אין להוסיף ומהן אין לגרוע לדורי דורים: ומה שמקריבין בכל יום לעולה שני כבשים. והן עולות אחד בבקר ואחד בין הערבים והן הנקראים עולות התמיד בשם מוחלט. ומוסיפין עוד ע"ז בכל יום שבת שני כבשים. והן עולות אחד תמיד של שחר וקודם תמיד של בין הערבים ומה שמקריבין כל יום שבת הם ד' עולות לא פחות מזה. והשנים המוסיפים הן הנקראים מוסף שבת: ומקריבין בכל ר"ח מוסף על השני תמידים. פרים שנים ואיל אחד וכבשים בני שנה ז' כולן עולות ושעיר עזים לחטאת. וכל אלו נקראים מוסף ר"ח לפי שהוא מוסף על התמידים. ומה שמקריבין כל ר"ח הן י"ב עולות ושעיר חטאת לא פחות מזה. ואם חל ר"ח להיות בשבת יהיה מנין העולות י"ד. שני תמידין ושני כבשים למוסף שבת ועשר למוסף ר"ח ושעיר חטאת מכלל מוסף ר"ח נמצא הכל ט"ו: וקרבנות הרגלים הן כמו שאמרה תורה בימי חג המצות כל ז' הימים מקריבין בכל יום מוסף על השני תמידין ועל מוסף שבת בשבת כמו מוסף ור"ח והן פרים שנים ואיל אחד כבשים ז' הרי כולן י' עולות ושעיר חטאת ג"כ מקריבין בכל יום מז' הימים ומוסיפין עליהן ביום השני של חג המצות והוא יום הנפת העומר כבש לעולה. וביום עצרת מקריבין מוסף על התמידים ב' מינין מן הקרבנות האחד מהן והוא מוסף היום כמו מוסף ר"ח שהוא פרים שנים איל אחד ושבעה כבשים כולן עולות ושעיר

לחטאת והמין השני מקריבין עם שתי הלחם כמו שנאמר בתורה (ויקרא כ"ג:י"ח) פר אחד אילים שנים שבעה כבשים כולן עולות ושעיר לחטאת ושני כבשים שלמים. נמצא כל מה שמקריבין ביום עצרת י"ד כבשים עולות ושני כבשים שלמים וג' פרים עולות וג' אילים עולות ג"כ ושני שעירי עזים חטאת נמצא הכל כ"ד:

וביום ר"ה מקריבין מוסף על התמידים. ומוסף ראש השנה הנזכר פר ואיל ושבעה כבשים כולן עולות ושעיר עזים לחטאת:

וביום הכפורים מקריבין הצבור פר ואיל ושבעת כבשים כולן עולות ושעיר חטאת כמו מוסף ראש השנה בשוה. ומקריבין עוד שעיר חטאת אחר שחברו שעיר המשתלח. וזה השעיר ישרף כמו שמבואר בתורה. ואיל אחר לעולה האמור באחרי מות. וביום ראשון של חג הסוכות מקריבין מוסף על התמידים פרים י"ג אילים שנים. כבשים י"ד כולם עולות. ושעיר לחטאת. נמצא מנין הכל שלשים. וכן הוא קרבן כל יום מז' ימי החג. ר"ל שני אלים וי"ד כבשים ושעיר חטאת. אבל הפרים הולכים ופוחתים מהן אחד בכל יום. עד שנמצאו ביום השביעי פרים שבעה אילים שנים כבשים בני שנה י"ד כולן עולות ושעיר חטאת. נמצא הכל כ"ד:

וביום השמיני מקריבין מוסף על התמידים פר ואיל ושבעה כבשים כולן עולות ושעיר לחטאת. ואלו הקרבנות שזכרנו שהם נקראים באלו הימים מוסף לפי שהם קרבין באותו היום מוסף על שני תמידין של יום אם חל אחת מהן להיות בשבת מקריבין מוסף שבת ואח"כ מוסף היום. עד שאם חל ר"ה בשבת הן מקריבין תחלה תמיד של שחר ואחריו מוסף שבת ואחריו מוסף ר"ח ואחריו מוסף היום ואח"כ תמיד של בין הערבים. ושמור העיקר הזה. ועוד יתבאר כל זה בעשירי ממסכת זבחים. ואלו הן קרבנות צבור מוחלטין והן הנקרבים תמיד. עליהן אין להוסיף ומהן אין לגרוע וכולן דוחין את השבת ואת הטומאה. כמו שבארנו בפסחים. וכבר נתבאר לך שאין בקרבן צבור שלמים אלא שני כבשי עצרת בלבד. ואין בהן אשם כלל: ויש בקרבנות הצבור שני מיני החטאת. ר"ל שאוכלין מותרה וששורפין מותרה. והוא שעיר של יום הכפורים לבדו:

והמין השני והוא קרבן יחיד נחלק לה' חלקים:

החלק האחד שיהא היחיד חייב קרבן על מעשה שעשה או (דבר הדבר) [דבור שדבר]:

החלק הב' שיתחייב קרבן על ענין מן הענינין שיש בו בגופו:

והחלק הג' שיתחייב בזה על שום ענין מהענינים שיהיה בנכסיו:

והחלק הד' שיתחייב בזה בהגיע זמן ידוע:

והחלק החמישי שיתחייב בזה דרך נדבה:

החלק הראשון הוא כמו שאבאר. והוא שהכריתות הנזכרים בתורה הן ל"ו כפי מה שנמנו בתחלת כריתות. יש מהן ג' שלא יתחייב העובר עליהן בשוגג קרבן יחיד. והם מי שביטל מעשות הפסח בזמנו או ביטל מילה או מגדף. כמו שבארנו הטעם בזה בשני ממסכת הוריות ועוד נבאר אותו גם כן בתחלת כריתות:

ושאר השלשה ושלשים כל העובר על אחד מהן בשוגג חייב קרבן חטאת. ואם נסתפק לו אם עשה אם לא עשה חייב אשם תלוי. זולתי מטמא מקדש וקדשיו שאינו חייב על לא הודע אשם תלוי. כמו שיתבאר בתחלת כריתות:

ומכל אלו הל"ג כריתות שחייב על כל אחד מהן קרבן כמו שזכרנו ע"ז ומטמא מקדש וקדשיו. והקרבן שמקריבין על השגגה אשר תפול באחת מכל אלו המצות כמו שאבאר:

והוא שאם היה יחיד ששגג בע"ז מקריב השוגג עז בת שנתה לחטאת. בין שהיה היחיד הזה מלך או הדיוט או כהן משיח. ואם שגג בטומאת מקדש וקדשיו מקריב כשבה או שעירת עזים. ואם אין ידו משגת לפי שהוא עני מקריב שני בני יונה או שני תורים אחד עולה ואחד חטאת. ואם אין ידו משגת לכך מקריב עשירית האיפה כמו שביאר הכתוב. וכן בזאת השגגה אין הפרש אם היה השוגג מלך או הדיוט או כהן משיח. ואם היתה השגגה באחת מאלה השלשים עבירות הנשארות. אז יהיה חלוק בין השוגגים. אם השוגג באחד מהם היה יחיד משאר העם והוא שקראו הכתוב מעם הארץ. חייב שעירת עזים או נקבה מן הצאן לחטאת. ואם היה נשיא והוא המלך שאין למעלה ממנו במעלה מקריב שעיר עזים: ואם היה השוגג כהן משוח. ועל פי התנאים אשר בארנו בשני מהוריות. מקריב פר בן בקר לחטאת. וזה הפר נשרף כמו שנתבאר בכתוב (ויקרא ד':י"ד) והוא נקרא פר הבא על כל המצות מקרבנות אדם היחיד ג"כ שחייב בהם העובר:

אם בא על שפחה חרופה איזה שיהיה מבני אדם בין שוגג בין מזיד. חייב איל אשם והוא הנקרא אשם ודאי. ונקרא ג"כ אשם שפחה חרופה וכן מי שנהנה בשוה פרוטה בין הקדש מעל וחייב איל אשם. והוא הנקרא אשם מעילות על מנת שיהיה שוגג. אבל אם היה מזיד אינו חייב קרבן מעילה. לפי שההקדש אינו מתחלל במזיד אלא עומד בקדושתו כמו שבארנו בשני (מקדשים) [מקדושין]. וכן שבועת העדות ושבועת הפקדון חייב קרבן. אם שקר בין שיהיה שוגג או מזיד. כמו שנתבאר בב' מכריתות. והקרבן שחייב בו מי שמשקר בשבועת העדות הוא כמו מטמא מקדש וקדשיו בשוה. והקרבן שחייב בשבועת הפקדון והוא מי שכופר בפקדון ונשבע עליו ומשקר הוא איל אשם. וכן מי שגזל ונשבע ומשקר הוא איל אשם. או יש לו נכסים משום אדם בין משותפות. או אבדה שמצא לו או גזל שגזל או אונאה שהונה אותו במשא ומתן וכפר באותן נכסים

שחייב לפרעם מאחד מאלה העניינין ונשבע על זה חייב איל אשם וזהו נקרא אשם גזילות. ואין הפרש שיהיה בכל זה שוגג או מזיד חייב איל אשם הואיל ונשבע וכמו שזכרנו בתשיעי מקמא. וכשעובר אדם על שבועת בטוי בשגגה חייב קרבן כמו הקרבן שחייב מטמא מקדש וקדשיו: אלו הן כל הקרבנות שחייב בהן יחיד כשעובר עבירה בפועל או במבטא כמו שחלקנו בזה החלק:

והחלק השני שיתחייב קרבן על ענין מהעניינין שהם בו בעצמו והוא שיהיה זב או מצורע או נטמא במת אם הוא נזיר. ואין הפרש בין שנטמא בשוגג או במזיד. ומן החלק הזה ג"כ נדה ויולדת. והקרבן שחייב הזב והזבה כשנטהרה הוא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. וקרבן יולדת הוא כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת. ואם היא ענייה מקרבת ב' תורים או ב' בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת. וקרבן נזיר כשנטמא הוא שתי תורים או שני בני יונה אחר לעולה ואחד לחטאת וכבש בן שנתו לאשם: וקרבן מצורע הוא שני כבשים אחד לאשם והוא הנקרא אשם מצורע ואחד לעולה וכבשה אחת לחטאת. ואם היה עני מקריב ב' תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם:

והגר אינו נכנס לגמרי בדת להיות בכלל כישראל אלא בג' דברים. מילה וטבילה והרצאת קרבן. כמו שעשו ישראל ג"כ כשנכנסו בדת הזאת. שמל אותם הנביא במצרים כשקבע להן תורת קרבן פסח. וצוה שלא יאכל ממנו ערל באמרו (שמות י״ב:מ״ח) וכל ערל לא יאכל בו וטבלו במדבר קודם מתן תורה והקריבו עולות ושלמים שנאמר (שם כד) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו'. ואז ניתנה להן התורה. והקרבן שמקריב הגר הוא ב' תורים או ב' בני יונה שניהן עולות ורמז לזה מה שאמר רחמנא בפרשת שלח לך וכי יגור אתכם גר או אשר בתוככם לדורותיכם ועשה וגו' (במדבר ט״ו:י״ד) וכתב בספרי [וע"ש בכריתות ח:] מה ישראל לא באו לברית אלא בג' דברים מילה וטבילה והרצאת קרבן. אף הגרים כיוצא בהן. אי מה ישראל בדם עולה וזבחים שלמים אף הגרים כן ת"ל ועשה אשה. אמרת צא ולמד איזהו מן הדמים שכולה עולה לאשים ואין לך ממנו היתר אי אתה מוצא אלא עולת העוף. ר"ל שאינך מוצא נכסים שיקחו בהן קרבן ואין נהנין בשום דבר מדמיהן אלא שורפין הכל ע"ג המזבח זולתי עולת העוף בלבד. לפי שעולת הבהמה עורה לכהנים. וסוף המאמר להביא פרידה אחת א"א שלא מצינו פרידה קרבה בכל התורה. מכאן אמרו כל הקינין שבתורה חציה עולות חוץ משל גר שכלה כליל לאשים. ובתוספתא דכריתות נאמר הביא עולת בהמה לכפורים יצא מנחות ונסכים לא יצא. לא אמר כן אלא להקל עליו:

והחלק השלישי שיתחייב קרבן על איזה ענין שיהיה בנכסיו. וזהו הבכור ומעשר בהמה ושניהן דומין לשלמים. אלא שמעשר בהמה אוכלין אותו בעלים בירושלים כמו מעשר שני. והבכור אם היה תמים מקריבין אותו ואוכלים אותו הכהנים כמו שיתבאר במסכת בכורות: וכן אם יביא בכורים יקריבם שלמים. כמו שיתבאר בפרק השני מבכורים:

והחלק הרביעי שיתחייב בקרבן בהגיע זמן ידוע ואותו הזמן הוא שלש רגלים. שכל אחד ואחד מישראל חייב ברגל קרבן עולה והוא הנקרא עולת ראייה וקרבן שלמים והיא הנקראת חגיגה ועליו אמר הכתוב (דברים ט"ז:א') תחוג לה' אלהיך. וקרבן שלמים שנים מלבד החגיגה והוא הנקרא שלמי שמחה. ועליו הוא אומר (שם) ושמחת בחגך. וכבר זכרנו דיני אלו השלשה קרבנות בריבוי ומיעוט ומי החייב בהם ואיך יתחייב בהן. וזמן הקרבתן. בראשון ובב' מחגיגה והן כלן חובה. ר"ל הראייה והחגיגה והשמחה:

אמנם חגיגת י"ד והן השלמים שמקריב אותן היחיד ג"כ יום י"ד בניסן עם הפסח. שנאמר עליהן (שם) וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר הם רשות כמו שביארנו בששי מפסחים. ואם הגמרא קרא לחגיגה קרבן צבור לפי שהמון כולן מקריבין אותו. אבל אני שמתי אותו בחלקי קרבן יחיד לפי שמקריב אותו כל אחד בפני עצמו. ואינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה:

והחלק החמישי שיחייב עצמו בזה דרך נדבה. וזהו שיחייב עצמו בנדבת נזירות לזמן ידוע או ידור נדר או יתנדב נדבה. ואם יתחייב עצמו בנזירות לזמן ידוע כשיכלה הזמן מקריב קרבן טהרה. והוא כבש בן שנתו לעולה וכבשה בת שנתה לחטאת ואיל לשלמים. והנדר הוא שיאמר הרי עלי עולה או הרי עלי שלמים. והנדבה הוא שיכוין בעל הנדר לנדבת בעלי החיים ויניח ידו בו ויאמר הרי זו עולה או הרי זו שלמים וההפרש שבין הנדר לנדבה כבר זכרנו אותו פעמים רבות. שהנדרים חייב באחריותן והנדבות אינו חייב באחריותן. והתודה שהוא אומר הרי עלי תודה הוא קרבן שלמים. ועמו מנחה וכמו שיתבאר במנחות. וממה שאמרתי לך יתבאר שאין אדם רשאי לדור ולא להתנדב חטאת ולא אשם. אבל מביא בנדר ונדבה עולה ושלמים בלבד מן העוף ומן הבהמה. וכבר הודעתיך שאין שלמים באין מן העוף אלו הן כל הקרבנות היחיד. והענין הכולל את כלן שאינן דוחין לא את השבת ולא את הטומאה:

המין השלישי הוא קרבן צבור דומה לקרבן יחיד. והוא שאם שגו ב"ד הגדול והתירו דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבוע ושגגו העם על פיהם ועברו כמו שביארנו בהוריות חייבין תטאת. אם היתה שגגת עבודת כוכבים נתחייבו פר בן בקר לעולה ושעיר עזים לחטאת וזה הפר והשעיר חייבים בו כל שבט ושבט כמו שביארנו בהוריות.

ואלו השעירים נשרפין לפי שהן חטאת צבור. ורחמנא אמר על פר העלם שצוה לשורפו בפירוש (ויקרא ד׳:כ״א) חטאת הקהל הוא. ואמר בסיפרא בנין אב לכל חטאת הקהל שישרפו. ואלו שעירי חטאת נקראים שעירי עבודת כוכבים. לפי שב"ד מביאין אותן על שגגת עבודת כוכבים:

ואם ב"ד שגגו בשאר מצות כמו שביארנו בהוריות יהיה הקרבן שחייבין בו פר בן בקר לחטאת. וזהו הנקרא פר העלם דבר של צבור. לפי שבתחלת הפרשה אמר ונעלם דבר. וקורין אותו במקצת מקומות פר הבא על כל המצות. והתורה אמר עליו שישרף וחייב בו ג"כ כל שבט ושבט כמו שביארנו בתחלת הוריות ועל כן שמנו המין הזה בקרבנות צבור לפי שנאמר בו (שם) והקריבו הקהל. ונאמר (במדבר ט״ו:כ״ה) ועשו כל העדה ובפר הכהן על כל עדת בני ישראל ונאמר (שם) ונסלח לכל עדת בני ישראל. והוא דומה לקרבן יחיד לפי שאינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה כמו קרבן יחיד:

והמין הרביעי קרבן יחיד דומה לקרבן צבור והוא קרבן פסח ששוחט כל אחד ביום י"ד בניסן כמו שביארנו בתחלת פסחים:

וכן פר חטאת ואיל העולה שמקריב כה"ג ביוה"כ. והוא שנאמר בו (ויקרא ט״ז:ג׳) בזאת יבא אהרן אל הקדש. וכבר נתבאר סדר כל זה ביומא. ובמה שכתוב בתורה בשרפת הפר הזה דומה זה המין לקרבן צבור. לפי שהוא דוחה את השבת ואת הטומאה. מפני שעיקר הוא בידינו (תמורה דף יד) שכל קרבן שקבוע לו זמן דוחה את השבת ואת הטומאה. וכל שאין לו זמן קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה:

ואל יטעה אותך ענין החגיגה שיש רשות להקריבה כל שבעת הימים. וכן עצרת יש לה תשלומים כל ז' כמו שנתבאר בחגיגה ע"כ אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה:

וכשאתה מונה כל הקרבנות הנזכרים. תמצא שאין בכל הקרבנות הצבור נקבה בשום פנים אפי' במה שדומה מהן לקרבן יחיד ואין מכל חטאת הצבור נשרפת אלא שעיר יוה"כ שחבירו שעיר המשתלח. ושעירי עבודת כוכבים ופר העלם ושאר החטאות נאכלין לזכרי כהונה. וכן תמצא שכל חטאת יחיד נקבה. זולתי שלש חטאות שהן זכרים אע"פ שהן חטאת יחיד. והן השעיר שמקריב המלך אם שגג בדבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה. ופר הבא על כל המצות שמקריב אותו כהן משיח על שגגתו. ופר יוה"כ:

וכן יתבאר לך שאין שורפין מכל חטאות היחיד אלא פר הבא על כל המצות ופר יוה"כ. ושאר כולם יאכלו:

וכן יתבאר לך שאין בכל קרבנות צבור חטאת ממין הצאן ולא עולה ממין העזים:

וכן אין בכל קרבנות היחיד חטאת ממין הבקר. זולתי פר הבא על כל המצות ופר יוה"כ. ושניהן נשרפין כליל כמו שביארנו:

נמצא הדין העולה בידינו מאשר מנינו. שכל חטאת יחיד תאכל והיא נקבה ולא תהיה ממין הבקר זולתי שעיר נשיא שהוא זכר ופר הבא על כל המצות ופר יום הכפורים שהם זכרים וממין הבקר. ושניהם נשרפים. ולכן קראו אותו פר הבא על כל המצות. לפי שאמר בו הכתוב (שם ד) נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' וגו'. זהו כלל כל הקרבנות המקריבים בעלי חיים שנוהגים בו לדורות כאשר צונו ה'. והם נקראים בשם אחד כולל אותן והוא זבחים:

והדברים הכוללים אותם על פי שינוי מיניהם הוא שאין מקריבין אותן מבעלי מום: ועוד נזכיר בסדר הזה המומין ושאין מקריב מהן שום דבר ע"ג המזבח אלא כהן כשר שלם מכל המומין בתכלית השלימות:

ועוד יתבאר לך ג"כ זה בסדר הזה. ושאין מקריבין שום קרבן מהן אלא ביום שנאמר (שם ז) ביום צותו את בני ישראל ואמר (זבחים דף צח.) ביום ולא בלילה. ואין מקריבין שום קרבן מהם אלא במקדש באיזה מקום שיהיה המקדש והואיל והודיענו רחמנא בתורה (דה"ב ג) שהמקום הרמוז אליו הוא הר המוריה אין רשות להקריב בכל הארץ זולתי בירושלים. ובמקום הרמוז בהר המוריה בלבד מכל ירושלים כמו שנבאר במסכת מדות: ולפי שיש הפרש בין קצתן לקצתן בדברים רבים המשתנים בעבודתם. ובפסוליהן הנולדים בכל מין ומין חוקרין במסכת הזאת שהוא מסכת זבחים על רובם. ובמקומות אחרים ממסכתות אחרות מזה הסדר:

סדר קדשים אחד עשר מסכתות ופרקיו תשעים ואחד

זבחים י"ד פרקים. מנחות י"ג פרקים. חולין י"ב פרקים. בכורות ט' פרקים. ערכין ט' פרקים. תמורה ז' פרקים. כריתות ו' פרקים. מעילה ו' פרקים. תמיד ז' פרקים. מדות ה' פרקים. קנים ג' פרקים.